

หัวข้อโครงการวิจัย

สนามหลวง: กรณีศึกษาพื้นที่ประชาคมเมืองในกรุงเทพฯ

The Royal Ground: A Case of Civic Space in Bangkok

ผู้วิจัย

นางสาวพรพรรณ บุญขึ้น

ปีที่ทำการวิจัย

ปี พ.ศ. 2546

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาชั้นสำรวจในหัวข้อเรื่อง พื้นที่ประชาคมเมืองในกรุงเทพฯ โดยเลือกสนามหลวงเป็นพื้นที่กรณีศึกษา ส่วนแรกของรายงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความหมายและรูปแบบต่างๆทั่วไปของพื้นที่ประชาคมเมือง ตามด้วยการศึกษาสนามหลวงในฐานะที่เป็นพื้นที่ประชาคมในรูปแบบหนึ่ง สนามหลวงเป็นที่ว่างกลางเมืองที่มีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ เป็นลานกลางเมืองที่ตอบสนองกิจกรรมอันหลากหลายทางสังคมเมืองของไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ครอบคลุมตั้งแต่กิจกรรมสำหรับสถาบันหรือผู้มีอำนาจสูงสุดจนถึงประชาชนคนธรรมดา รวมไปถึงกิจกรรมทางการเมืองที่ทำให้ท้องสนามหลวงกลายเป็นเวทีสำคัญแห่งการชุมนุมของประชาชน ดังที่เห็นได้จากเหตุการณ์สำคัญและความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้นหลายครั้งหลายครา ณ ท้องสนามหลวง การทบทวนวิวัฒนาการของพื้นที่กรณีศึกษาเสมือนภาพสะท้อนของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองไทยที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นเรื่อยๆ และสามารถสรุปได้ว่า สนามหลวงมีวิวัฒนาการบทบาทของพื้นที่เป็นดังพื้นที่ของ "หลวง" สูพื้นที่ของ "รัฐ" และสู่พื้นที่ของ "ราษฎร์" หรือสู่การเป็นพื้นที่ประชาคมเมือง (civic space) ซึ่งก็คือพื้นที่ของประชาชนในเมืองนั่นเอง

ส่วนที่สองของรายงานวิจัยนี้ เป็นการสำรวจข้อคิดเห็นของประชาชนทั่วไปต่อการใช้สอยและประโยชน์หน้าที่ของพื้นที่กรณีศึกษาสนามหลวงและเจตคติในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ประชาคมเมืองกับแนวทางการพัฒนาเมืองและชุมชนเพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนแรก สรุปได้ว่า การมีพื้นที่ประชาคมเมืองนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความน่าอยู่ของชุมชน ซึ่งลักษณะของพื้นที่ประชาคมเมืองไม่มีลักษณะตายตัว อาจเป็นพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่เอกชน เป็นพื้นที่ทางการ/ไม่เป็นทางการก็ได้ การเตรียมพื้นที่ประชาคมเมืองอาจเกิดจากนโยบายของรัฐหรืออาจเกิดขึ้นโดยเป็นไปเองตามธรรมชาติโดยประชาชนหรือคนในท้องถิ่นเป็นผู้สร้าง

งานวิจัยนี้พบว่า สนามหลวงมีภาพลักษณะในการเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง และเป็นพื้นที่โล่งที่สร้างเอกลักษณ์แก่ภูมิทัศน์ของกรุงเทพฯ และมีบางส่วนของภาพลักษณะในการเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมให้ประชาชนพบปะและมีกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่างๆกัน เป็นพื้นที่สำคัญแห่งหนึ่งที่เป็นศูนย์กลางในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน และเป็นหนึ่งในพื้นที่สัญลักษณ์ของการชุมนุมทางการเมือง

"The Royal Ground: A Case of Civic Space in Bangkok" is an exploratory research. The first part of this research examines the definition and its several typology of "civic space", following with a historical review of the Royal Ground (or *Sanam Luang*). The Royal Ground is recognized as a public open space serving Thai people for over two hundred and twenty years and has been used for different purposes for many types of occasions as a city "plaza", including as a venue for public forum and for mass gathering for civic activities in major bloody citizen insurgency in Thailand's political history. The historical overview of the Royal Ground demonstrates the emerging civic functions of the site and its socio-spatial transformation from a "royal" (*luang*) space to a "government" (*rath*) space, to a "civic" (*raad*) space or space of citizenship.

The second part of this research is an opinion survey about the functional use of the Royal Ground and a survey on "civic space and the direction for community and urban development". The study reveals that the availability of civic space is very crucial for livable community/city. There is no absolute form of civic space. Such space can be public or privately-owned space, formal or non-formal (recreational) space. Provision of civic space can either be done by public sectors or locally initiated by people (or private sectors), or both.

The research findings shows that the Royal Ground has public image as a historical, cultural, and political space, and an open public space that creates a unique characteristic for Bangkok. Partly, the Royal Ground acquires an image of a place that encourages public engagement in public events, one of strategic locations for citizen insurgent activities, and one of political landmark.